

ТРАГИЧНА ПРИЧА

Драго Кекановић, *Вейрово срце*, Српска књижевна задруга, Београд 2012

У савременој српској књижевности све чешће се појављују романи у чији је тематски делокруг уведена прича о емигрантском животу и судбини. Временска дистанца од две деценије створила је, изгледа, довољну меру/основу за стабилизовање различитих психо-емотивних порива и разлога учесника и сведока грађанско-верских ратова у којима је разбијена друга Југославија, а за рачун потребе да се о њима уверљиво проговори у оквирима оне могућности коју обезбеђује древна уметност причања прича. Тако је, у оквирном причом уобручену роману *Вейрово срце* Драга Кекановића, изгнаничко искуство постало конститутивни елемент једног, колико необичног и живописног, толико драматичним судбинским изазовима и преломима, потресним интимним драмама и стихижним ратно-историјским удесом трајно обележеног књижевног света.

Тематска и сижерна одређеност и сведеност централне романескне приче, коју су узбудљивим учинили големи судбински изазови и ломови неколицине јунака одређених за изгон у шуми на Папуку с почетка рата, функционално је усаглашена са његовим структурним поретком и композиционим устројством. *Вейрово срце* је сложена прича, посебно у наративном домену. Њени вешто успостављени наративни нивои и активирани приповедне технике/перспективе омогућују да се, једном зачета, ова драматична *ловачка прича* казивањем и преношењем (померањем наративне инстанце) динамизује и уланчава. Такве околности читаоца упућују на могућност да шетњом по оси времена, цикличним и значењским повезивањем сцена, епизода и коментара, уочи сву њену сложеност, егзистенцијалну основаност, драматуршку и психо-емотивну напетост и дубину. Тако су се „заборавна историја и превртљива политика” овде нашле суочене са интимним драмама и егзистенцијалним удесом којим је у ратној Хрватској захваћен читав један национ. Српски национ. То репрезентативно својство јунаке овог Кекановићевог романа учинило је волуминозним, оживљеним, упечатљивим.

Оквирни, спољашњи приповедач који највећма остаје на ободу приче, казује о окупљању пријатеља-земљака ловаца у једном бечком интернет-кафеу. Прича која, одувек, међу ловцима има повлашћен статус, креће лагано, са знаковитим паузама, и усмерава се према Ранку Мусулину, унутрашњем драматизованом приповедачу који је раније избегао у Беч, па се вратио у завичај гоњен двоструким зовом. Један његов крак усмераван је према потреби да се улови велики дивљи вепар назван Див, а други, једнако интензиван, према потреби да се суочи са коначношћу до које је довео рат. А у тој коначности, на овом „ловачком

збору”, обзнањује се како је лична историја/хроника јунака-казивача тесно спојена са националним изгоном. Са губитком Славоније, „заувјек”. И тако је једна сведена, лична прича овде спојена са широм, националном перспективом. А у њој је постало очигледно како „нит разговора и нит приче” сведочи о избивању тројице јунака у удаљеној шуми Клишаници: чудноватог свата Малог Митра у чију „пецару”, пошав у лов у којем доживљује несрећни пад, а захваљујући придошлом теријеру са белим шапама, допада Ранко Мусулин. У чину његовог избављања учествовао је младић Горан, а он се код Митра и његових паса прикрио да би избегао мобилизацију у хрватску армију.

Тако је у овој драми сусрета започела драма преживљавања и спасавања. А она је јунаке и њихове догађајне драме у роману управила ка вишеструкој психолошкој и интимној кулминацији, трагичком исходу и кобном разрешењу укрштених и преплетених мотивацијских нити судбине, приче и једносмерних силница историје. И они су се, у пуној експресивној снази, погоњени несрећним околностима, а усмеравањем личним поривима и заошијаним страстима, са тоном јетке саосећајности и пригушене горчине и туге, исказали у овој сведеној, до границе трагичног патоса довођеној, причи ванредне егзистенцијалне проживљености и снаге.

Живот у изолацији, у (русоовској) природи Мусулина, опоравља од повреда и приближава и спаја са судбином друге двојице јунака; спаја га са тлом од кога зајми снагу и наук за трајање, колико и са Митровим животињама, са бројним псима, а нарочито са оним малим који му је помогао да се спасе. А та спојеност и преплетеност није чињена без чврсте мотивационе подлоге и изненадних судара, сазнања и обрта. Тако се нараторов живот, у емотивном пољу, преплиће са Горановом и Надином везом у којој он није само „љубавни гласник”, већ и ранији актер. Различити значењско-симболички носиви (лајт)мотиви се дуж романа понављају, путују, расплићу и у завршници, сједињено, значајно опредељују његов трагични исход. Они супституишу и симболизују један део његовог укупног смисла. Постају нарочите, повлашћене фигуре по којима се ова прича разазнаје и, са јаким утиском о њеној животности, психоемотивној и сликовној експресивности и уверљивости, полаже у читалачко сећање.

Таквој замисли одговара и концепција времена у роману. Време дешавања и време записивања нису у њему подударни. Унутрашњи казивач-сведок располаже дубоком приповедном самосвешћу. Он, контролишући правац приповедања, прибегава штуром коментару, аутопоетичком исказу, као и различитим указивањима читаоцу како да појми и прихвати његова честа казивачка интроспективна поринућа у прошлост, или извесне приповедне наговештаје у којима се разазнаје неки од исхода заплета и радње. И управо су те укрштене пролепсе и аналепсе ову, иначе

драматичну причу, учинили још сложенијом, психолошки и трагички основанијом, дубљом, вишезначнијом. Тако ће, још спочетка, притиснут у споменама и меланхоличним ресентиманом, а суочен са разорном садашњошћу, главни наратор рећи: „... да сам ја, а не они, побркао приповједачка времена, неправу садашњост и релативну прошлост.” А та ће „неправа садашњост” у његовој фикцијској пројекцији изоштрили оне експресивне значењски богате романескне димензије које су се, ослободивши се на бројне реалистичке појединости, у казивачевом сећању помеле и загубиле, да би у причи вишеструко оживеле кроз архетипске представе обнове разарачког, убилачког зла међу људима, потом различита детерминистичка усмерења и ограничења, али и изненађујуће исказе и гестове њених изолованих актера.

Ти гестови и искази, по правилу, носе снажан печат њихових оживљених карактера и читаоце упућују да се суоче са њиховим унутарњим превирањима, али и храбром спремношћу да се достојанство и у природи наново освојена слобода, са непрестаном свешћу о вредности морала и љубави у људском свету, беспошtedно чувају и бране. Тако се страствена потрага за великим вепром у овој ловачкој причи сјединила са потрагом за решењем властитих судбинских загонетки њених актера. И то у злокобној ситуацију захукталога рата који им се приближавао који их је, на крају, савладао и раздвојио. Ранко је отишао у Беч. Митар је самотњачки скончао у старачком дому у коме га је једино Горан посећивао док и њега вихор рата није одвео на фронт и у смрт. Лајтмотив – визија коња у галопу, који су се наратору указивали у часовима животне кризе, лома, на граници стварности и сна – постао је у овој историјско-судбинској приповести злокобна фигура нестајања. Појединац се не може избавити ако се затекне сред помахниталих страсти историје и људи. Страсти у којој се крв и зло братиме, а доброта, природност и хуманистичке вредности унижавају и потиру.

Тако су и јунаци *Вейрвоџ срца*, ма и парадоксално, испунили своју судбину. Лов на Дива су окончали тако што је он, изнурен болешћу, дошао к њима – да тим чином у немило доба обесмисли њихову ловачку страст, потрагу и понос. Да им покаже како у ратној пошести није само он прогоњен, угрожен и ловљен. Као у инверзној слици једне Настасијевићеве песме: „Лове а уловљени.” Да би се, потом, у грчу и изнудици померених времена, окончавале и њихове породичне и емотивне ситуације и драме. А у њима су јунаци романа постајали витезови и слабићи, вољени и одбацивани, срећни у тренутку и, у судару са силама немерљивим, кобно распети између разума, дужности и припадања.

Нада и Горан нису заједно успели да оду у свет из пакла који се зачињао. Отишла је само Нада. То је био крај и било ког вида њене и Ранкове везе. А Ранко Мусулин је, раније помогав породици, сину најпре, и разишав се са женом, ипак њиховим трагом отишао... Што

би у средњовековно доба рекао један од ученика архиепископа Данила: „Вођени силом куда нећемо.” И управо тај срезани исказ писца из старине може да именује значењски, смисаони, симболички и укупни егзистенцијално-историјски резиме ове тешке, али књижевно-уметнички успеле приче у којој се инверзно, парадоксално и неупитно трагично, каже Мусулин, његова „највећа ловачка побједа преточила у најгори пораз”. О тој пировој победи старо-новог зла над једноставношћу, душевношћу и епифанијски интензивно и сржно доживљаваном лепотом, као и над постојањем самим, свешћу и снагом осећајног хуманизованог појединца: његовим надама, претпоставкама и настојањима, на више наративних и значењских планова, казује/сведочи ова сложена и драматично уверљиво изведена прича.

Крећући се стално између паралелних и, покаткад, укрштених перспектива: тамо (Беч) – овде (шума Клишаница, Хрватска) и у те-сном склопу обухватајући елементе објективне стварности и судбине јунака, али и осветљавајући сложену емотивну позадину њиховог делања колико и њихове унутарње просторе, ова је прича, на значењски битном наративном нивоу, окренута метафикцијском осветљавању соп-ствене природе и моћи. А посебно је посвећена фантазијском, невиделном, као удаљеним просторима среће, спокоја. У њој се ругобна стварност и егзистенцијално-вредносни слом, у саморазумевању ограничености наративних моћи, превазилази скоро хамсуновском апологијом природе: „треба одустати од свих ријечи овога свијета и приклонити се само гласовима и шумовима, звуку и шапату, шкрипи грана, хујању вјетра и нашим замуцкивањима и грцајима, откинутим уздасима, најчешће њима”, или се релативизује у нараторовим (Мусулиновим) сновима-визијама. Апокалиптичка фигура коња у трку (као код Топића: „црни коњи, црни коњаници”) појављује се и у самој завршници романа да наговести одлазак, растанак, животни пад и нестајање. Због тога је мотив сеобе душа (из људи у псе) овде активан да приповедање изме-сти у надстварносне просторе – просторе савршенства, чисте лепоте. А ка тим метафизичким просторима је, по правилу, усмерен крајњи досег сваке добре приче.

Отуда се може казати како је *Вейрово срце* роман чије се карактеристике и вредности вишеструко, веома сугестивно и доминантно, испољавају на симболичком плану. Јер оно што се уписало у искуство његових наратора (а мање је уверљиво мотивисана и успела оквирна од централне приче) превасходно је оставило трага на њиховој души. Отуда је њихово сећање и наративну свест усмерило да издвајају и памте симболичке појединости, наспрам дневне и историјске трагике.

Последња сцена којом се затвара композициони прстен, са малим теријером који прати припаднике „ловачког збора” у Бечу, значењски и симболички врхуни ситуацијом препознавања – у духу негативне

епифаније. Мусулинова радосна помисао да је теријер онај из његовог и Митровог живота постаје разочаравајућа оног часа када ловци и он уче да тај пас нема „беле шапице”. Остаје само болно сећање као уточиште и заматак приче у извесности живота ван завичаја. Због тога, за њих, није било и нема радости препознавања. Нема утехе због губитка завичаја и пријатеља. Нема повратка ни спокоја, а има трагичке спознаје и болне освешћености која долази као последица искупљујућег и животодавног дејства приче и причања. Ове, овакве, (про)живљене и уверљиво отрежњујуће испричане приче о изгону и сеобама као нашој сталности. Усуду, који не престаје.

Милеџа АЋИМОВИЋ ИВКОВ